

سخنرانی جناب آقای دکتر خرازی وزیر محترم امور خارجه در همایش

«نقش قدرتهای منطقه‌ای در حل مناقشات و توسعه اقتصادی»

ضمن خیرمقدم به حضور میهمانان گرامی، اندیشمندان و اساتید و سفرای محترم که دعوت دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی را برای شرکت در این همایش پذیرفته‌اند، اقامت خوشی را بویژه برای میهمانان خارجی در این فصل که یکی از زیباترین فصول سال در تهران می‌باشد، آرزو می‌کنم.

جمهوری اسلامی ایران در حالی بیستمین سال عمر خود را آغاز کرده که در اوج اقتدار و ثبات قرار دارد و مشارکت سیاسی مردم به همراه حمایت و پشتیبانی ایشان از دولت در بالاترین سطح خود می‌باشد. امروز جهان ما تبدیل به مجموعه‌ای از واحدهای به هم پیوسته بشری شده است و این پیوستگی در سایه گسترش ارتباطات بین‌المللی همواره رو به فزونی است. جهان نوین پس از فروپاشی نظام دو قطبی شاهد تولد دنیایی با مراکز متعدد قدرت است: جهانی که دیگر در انحصار دو ابرقدرت نبوده بلکه بستر حضور و مشارکت قدرت‌های گوناگون می‌باشد. بنابر این روابط بین‌الملل نیز در آستانه هزاره سوم نیازمند دکترینی جدید براساس شرایط و نیازهای تازه است. هدف چنین دکترینی تحقق تدریجی «جامعه مدنی جهانی» خواهد بود که دو رکن اصلی آن شامل نهادینه کردن قانون در امور داخلی و مناسبات بین‌المللی و گسترش میزان مشارکت مردمی می‌باشد.

به نظر ما گفتگوی میان تمدن‌ها از مبانی حتمی جامعه مدنی جهانی است. زیرا

تمدن‌ها زائیده تفکرات و تأملات گوناگون بشری هستند که در عین تفاوت، خاستگاه و جهت‌گیری مشترک دارند. سایر مبانی جامعه مدنی جهانی از دیدگاه ما شامل توسعه به معنای عام سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و اخلاقی آن به صورتی متوازن و پایدار و تقویت روند اعتمادسازی میان همسایگان و گسترش آن به سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی می‌باشد. بر پایه همین تفکر و جهان‌بینی، برنامه‌های سیاست خارجی دولت جدید جمهوری اسلامی ایران تنظیم و در مجلس شورای اسلامی مورد تصویب اکثریت قاطع نمایندگان ملت قرار گرفت. در این برنامه بیشترین اولویت به گسترش روابط با کلیه کشورها براساس احترام متقابل، منافع مشترک و عدم مداخله در امور داخلی یکدیگر داده شده و اصول دیگری همچون تأکید بر نهادینه شدن مقررات حقوق بین‌الملل، ایجاد و تقویت سازوکارهای اعتمادسازی متقابل، امنیت و همکاری منطقه‌ای و نفی نفوذ و مداخله بیگانگان در منطقه و بالاخره تلاش در جهت کاهش تشنجات منطقه‌ای و بین‌المللی از اهم نکات این برنامه می‌باشد.

یکی از مهم‌ترین مقوله‌هایی که در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران مطرح می‌باشد روابط ما با کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز است. فروپاشی اتحاد شوروی به عنوان با اهمیت‌ترین واقعه نیمه دوم قرن بیستم، تأثیرات عمیقی بر ژئوپولیتیک منطقه باقی گذاشته و ابعاد تازه‌ای از امنیت و منافع ملی را برای ایران پدید آورد. منطقه وسیع آسیای مرکزی همواره تحت تأثیر تمدن‌های بزرگ پیرامون خود بوده، از نظر معنوی و فکری در چهارراهی میان فلسفه کنفوسیوسی، بودیسم، اسلام و مسیحیت قرار داشته و جاده ابریشم که از این سرزمین عبور می‌کرد به عنوان راه انتقال و تبادل اندیشه میان چین، هند، ایران و اروپا شناخته شده است. اما عمق تأثیر و نفوذ فرهنگی ایران در این سرزمین‌ها به حدی است که همانطوری که آقای فدریکو مایورا، مدیرکل یونسکو اذغان داشتند: تفکیک تمدن سرزمین مادری ایران از آنچه در محدوده آسیای مرکزی جریان داشته، امری بسیار مشکل می‌باشد.

اکنون جهان در دوران دیگری بسر می‌برد و کشورهای منطقه آسیای مرکزی و قفقاز دوران بسیار حساس و مهمی را سپری می‌کنند. از نقطه نظر سیاسی تجربه‌های تازه‌ای شکل می‌گیرد و از لحاظ امنیتی نیازهای تازه و ضرورت‌های جدیدی مطرح است. کسانی که انتظار سود و منافع سرشار از این منطقه را دارند باید بدانند که منافع اقتصادی زمانی قابل تصور خواهد بود که شرایط صلح و امنیت بر خود منطقه حکمفرما باشد. از دیدگاه ما برقراری صلح

و ثبات سیاسی در آسیای مرکزی و قفقاز تنها در سایه نیل به سطح مطلوبی از رشد و توسعه اقتصادی - اجتماعی امکان پذیر بوده و به همین لحاظ «همکاری» همه جانبه با این جمهوری ها در رأس برنامه های سیاست خارجی ایران قرار گرفته است.

جمهوری اسلامی ایران، ضمن تأکید بر لزوم همفکری و رایزنی درخصوص مسایل مهم منطقه ای با کشورهای حوزه آسیای مرکزی و قفقاز به منظور جلوگیری از فرصت طلبی های قدرت های برون منطقه ای، اعتقاد راسخ دارد که تنها راه تضمین صلح و ثبات و امنیت منطقه، همکاری های منطقه ای است.

از نظر امنیتی ما تلاش خود را متوجه تقویت اعتمادسازی، رفع بحران ها و تشویق صلح پایدار نموده ایم که در مواردی چون تاجیکستان موفقیت های امیدوارکننده ای نیز داشته است. حل و فصل اختلافات در تاجیکستان براساس واقعیات موجود و فرهنگ تاجیکی و بدون ارائه الگوهای خارجی انجام شد و به همین دلیل نیل به موفقیت، سریعتر از سایر بحران ها بوده است. بهر حال صلح در تاجیکستان نیازمند مراقبت و محافظت می باشد و در صورت هرگونه اقدام یکجانبه، ممکن است وضعیت فعلی مورد تهدید قرار گیرد. امروز توجه به سازندگی در تاجیکستان امری اجتناب ناپذیر در روند استقرار صلح عادلانه و پایدار در این کشور است.

در زمینه مسائل اقتصادی، ایران با استفاده از امتیازات ویژه جغرافیایی و امکانات خود علاوه بر افزایش حجم مبادله کالا و خدمات و تکنولوژی نفت و گاز و صنایع سبک، درصدد رفع یکی از مهم ترین مشکلات منطقه برآمده است. محصور بودن جمهوری های آسیای مرکزی در خشکی و عدم دسترس آنان به بازارهای جهانی یکی از موانع اصلی نیل این جمهوری ها به سطح مطلوب رشد و توسعه اقتصادی می باشد. ایران با همکاری در توسعه راههای ارتباطی و شبکه حمل و نقل، کوتاه ترین، امن ترین و ارزان ترین راههای ترانزیت را به منظور صادرات و واردات کالا و مواد خام برای این منطقه فراهم آورده است.

یکی از اساسی ترین جنبه های «همکاری» مربوط به مشارکت های منطقه ای است. در حال حاضر سازمان همکاری های اقتصادی (اگو) با عضویت ۱۰ کشور و جمعیتی بیش از ۳۰۰ میلیون نفر و ذخائر و منابع بسیار غنی، به لحاظ قرارگرفتن در مسیر آسیای دور و اقیانوسیه به اروپا از اهمیت استراتژیک ویژه ای برخوردار می باشد. این سازمان از طریق اتخاذ مواضع مشترک و ایفای نقش فعال در عرصه همکاری های اقتصادی و فنی، موجبات تحکیم

و گسترش روابط میان کشورهای عضو و تقویت اعتماد و زمینه‌های مشارکت و هماهنگی میان ده کشور منطقه را فراهم آورده است. بر همین اساس، جمهوری اسلامی ایران در مورد اجلاس سران سازمان کنفرانس اسلامی که در سال گذشته در تهران برگزار شد اعتقاد راسخ دارد که رسالت اصلی آن باید تقویت اعتماد متقابل میان کشورهای مسلمان و ایجاد سازوکارها همکاری و هماهنگی در زمینه‌های گوناگون میان آنها باشد.

بخش مهمی از مناسبات منطقه‌ای در ارتباط با مسایل دریای خزر می‌باشد که هم‌اکنون به واسطه منافع و ذخایر این دریا و خطوط انتقال انرژی، مباحث پیرامون آن از توجهات فزاینده منطقه‌ای و جهانی برخوردار شده است. دولت‌های این منطقه‌ای در سایه همکاری، همفکری و مشارکت در محیطی صلح‌آمیز می‌توانند منافع این دریا را در جهت توسعه و پیشرفت ملل خود بکار ببرند. ایجاد نظم و چارچوب قانونی برای فعالیت در دریا، این مهم را تحقق می‌بخشد و کشورهای ثالث را از طمع به این منابع برحذر خواهد داشت. این نظم نیز تنها توسط کشورهای ساحلی با تشریک مساعی و اعتماد متقابل ایجاد خواهد شد. در زمینه انتقال نفت که معضل عمده و کنونی کشورهای ساحلی دریای خزر می‌باشد، جمهوری اسلامی ایران با توجه به توانمندی‌های موجود از جمله پایانه‌ها، پالایشگاه‌ها و خطوط لوله، آمادگی دارد که در جهت همکاری با کشورهای منطقه، امکانات خود را در اختیار کشورهای ساحلی قرار دهد. با توجه به اهمیت دریای خزر بخصوص رژیم حقوقی آن، ضروری است که کشورهای ساحلی، هرچه سریعتر مسایل میان خود را از قبیل: وضعیت حقوقی و مالکیت میادین، کشتیرانی و حفظ محیط‌زیست، حل و فصل نمایند. در این راستا جمهوری اسلامی ایران با هرگونه اقدام و بهره‌برداری یکجانبه از منابع این دریا مخالف بوده، لزوم هرگونه توافق را منوط به همکاری و مشارکت تمامی کشورهای ساحلی این دریا که متضمن منافع این کشورهاست، می‌داند.

در خاتمه ضمن تأکید بر برجسته‌ترین فراز پیام جمهوری اسلامی ایران برای منطقه، یعنی صلح، همکاری، گفتگو و مشارکت، امیدوارم متفکران این جمع و اندیشمندانی که از کشورهای دور و نزدیک در این اجلاس شرکت نموده‌اند، در مباحث خود بتوانند عرصه‌های جدیدی را در جلوگیری از بروز مناقشات و دستیابی به توسعه و صلح و امنیت پایدار در منطقه آسیای مرکزی و قفقاز بگشایند.